

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

Cəfər Cəbbarlı adına
Respublika Gənclər
Kitabxanası

CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏ - 150

(1869-1932)

BİBLİOQRAFİK İCMAL

2019

Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2019-cu ildə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük yazıçı, dramaturq, publisist və ictimai xadim Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 150 illiyi tamam olur.

Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan ədəbiyyatının yeni mərhələyə yüksəlməsində müstəsna rol oynamış və bütöv bir ədəbi məktəb formalaşdırmış qüdrətli şəxsiyyətdir. Vətəndaş yazığının bədii nailiyyətlərlə zəngin irsində azərbaycançılıq məfkurəsi dövrün ictimai-siyasi fikrinin aparıcı amili kimi dolğun ifadəsini tapmışdır. Sənətkar həyat həqiqətlərini, ictimai mühiti hərtərəfli əks etdirən və bədii-estetik dəyər daşıyıcısına çevrilən rəngarəng obrazlar qalereyası yaratmışdır. Ana dilinin saflığı uğrunda daim mübarizə aparmış Cəlil Məmmədquluzadənin meydana gətirdiyi qiymətli dram və nəsr əsərləri, parlaq publisistika dərin humanist məzmununa malik olub, özündə milli və ümumbəşəri dəyərlərin vəhdətini ehtiva edir. Azərbaycanda və onun hüdudlarından kənarında geniş yayılaraq milli oyanışa, yeniləşmə hərəkatına yol açan və azadlıq ideyalarının inkişafına qüvvətli təsir göstərən “Molla Nəsrəddin” jurnalı məhz Mirzə Cəlil dühasının məhsuludur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan xalqının çoxəsrlik mədəni sərvətlər xəzinəsinə misilsiz töhfələr vermiş söz ustası Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illiyinin layiqincə qeyd olunmasını təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və **Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini** nəzərə almaqla, böyük demokrat ədib Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinə dair tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 yanvar 2019-cu il.

"Əgər məndən soruşsalar ki, dövlətdən, naz nemətdən nəyin var, qürur hissi ilə deyərdim: Bütün kainatı, yer üzünü təsvir və tərənnüm etməyə qadir sözüm, ana dilim var."

Cəlil Məmmədquluzadə

HƏYATI

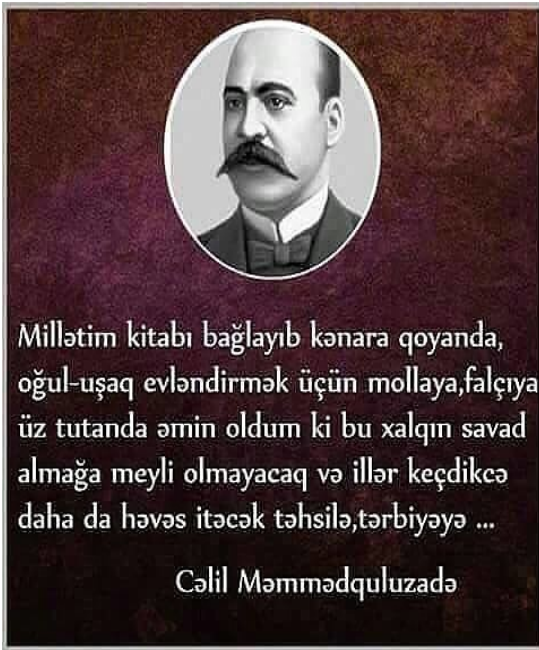
Böyük satirik, ədib Cəlil Məmmədquluzadə məşhur "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin banisi və ideya rəhbəri, kiçik hekayə ustası, qüdrətli dramaturq və publisistdir. Cəlil Məmmədquluzadə 10 fevral 1869-cu ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdur. İlk təhsilini əvvəlcə mollaxanada, sonra isə üçsinfli Naxçıvan şəhər məktəbində almışdır. 1887-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmiş, İrəvan quberniyasının Uluxanlı, Naxçıvan mahalının Baş Noraşen (indiki Şərur rayonunda Cəlilkənd), Nehrəm kəndlərində müəllimlik etmişdir (1887-1897). Qori Müəllimlər Seminariyasında keçən təhsil illəri (1882-1887) daha təsirli və cəlbedici idi. Burada o, müxtəlif millətlərdən olan A.O.Çernyayevski, D.D.Semyonov, N.N.Novospasski, N.O.Lomouri, habelə azərbaycanlı müəllimlər Mirzə Əbdüssəlam Axundzadə, Səfərəli bəy Vəlibəyov kimi adlı-sanlı pedaqoqların ədəbi-maarifçi görüşlərindən faydalanmışdır. Gənc Cəlil seminariyada inşa və tərcümə dərslərində bacarıq göstərmiş, ədəbi gecələr üçün ssenarilər, sınaq dərsləri üçün icmallar yazmış, teatr tamaşalarında aktyor sifətilə səhnəyə çıxmışdır. Beləliklə, seminariya C.Məmmədquluzadə üçün əsl ideya-tərbiyə və dünyagörüş məktəbinə çevrilmişdir. Kəndlərdə müəllim işlədiyi illər ədibin gələcək yaradıcılığı üçün zəngin material vermişdir. 1889-cu ildə yazdığı "Çay dəstgahı" alleqorik mənzum dramı onun ilk əsərlərindəndir. Bir sıra kiçik hekayələrini, "Kişmiş oyunu" komediyasını və "Danabaş kəndinin əhvalatları" (1894; 1936 ildə nəşr olunmuşdur) povestini də bu dövrdə yazmışdır.

Moskvaya və Peterburqa səfər edən (1895) Cəlil Məmmədquluzadə imperiya daxilində gedən prosesləri izləmiş, xalqını daha geniş miqyasda maarifə cəlb etmək üçün yollar axtarmış, latın əlifbasına keçmək barədə danışıqlar aparmışdır.

Nehrəmdə müəllim ikən Həlīmə Nağı qızı ilə ailə həyatı qurmuş (1896), bu nığahdan ilk övladı Münəvvər Məmmədquluzadə (1897-1965) dünyaya gəlmişdir. Bununla belə, Həlīmə xanımın dünyasını dəyişməsi ilə ilk ailə həyatına son qoyulmuşdur.

C.Məmmədquluzadə 1907-ci ildə Qarabağın məşhur xanlarından olan Əhmədbəy Cavanşirin qızı, tanınmış ziyalı qadın Həmidə xanım Məmmədquluzadə (1873-1955) ilə ailə həyatı qurmuşdur. Bu nığahdan onun iki övladı – Midhət və Ənvər Məmmədquluzadələr dünyaya gəlmişdir.

İrəvanda və Naxçıvanın hüquq orqanlarında keçən qısamüddətli fəaliyyət dövrü (1897-1903) Cəlil Məmmədquluzadənin həyatı, cəmiyyət hadisələrini, müxtəlif taleli insanları öyrənməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məşhur «Poçt qutusu» hekayəsi 1903-cü ildə cavan yazıçının dərin həyatı müşahidələrinin məhsulu kimi meydana çıxmışdır.

Elmi fəaliyyəti

1903-cü ildən Tbilisidə nəşr edilən "Şərqi-Rus" qəzeti redaksiyasında işləmişdir. C.Məmmədquluzadənin yazıçı və jurnalist kimi püxtələşməsində "Şərqi-Rus" qəzeti və onun redaktoru M.A.Şahtaxlının mühüm rolu olmuşdur. "Poçt qutusu" adlı ilk mətbu əsəri, "Kışmış oyunu", Lev Tolstoydan tərcümə etdiyi "Zəhmət, ölüm və naxoşluq" hekayələri ilk dəfə

bu qəzetdə dərc edilmişdir. 1904-cü il noyabrında C. Məmmədquluzadənin "Şərqi-Rus" qəzetinin müvəqqəti redaktoru olmuşdur. 1905-ci ildə "Şərqi-Rus" bağlandığı

zaman Məmmədquluzadə, jurnalist Ömər Faiq Nemanzadə və maarifpərvər tacir Məşədi Ələsgər Bağırzadə ilə şərikli bu qəzetin mətbəəsini alıb, ona " Qeyrət" adı vermişdir. 1905-1907-ci illərdə C. Məmmədquluzadənin ilk kitabçaları, ("Poçt qutusu", "Usta Zeynal", "Qurbanəli bəy", "İranda hürriyyət") "Qeyrət" mətbəəsində nəşr olunmuşdur. Həmin ildə C. Məmmədquluzadə Tiflisdə uşaqlar üçün məktəb və pansion açmışdı. 1905-ci ildə "Kavkazski raboçi listok" qəzetində Cənubi Azərbaycandan gəlmiş fəhlələrin ağır həyatını təsvir edən "Binəsiblər" və "Xeyirdua" məqalələri ilə çıxış etmişdi. C. Məmmədquluzadə həmin ildə "Novruz" adlı gündəlik qəzet çıxarmağa icazə alsa da, azadlıq hərəkatının təsiri ilə mübariz satira orqanı nəşr etməyi daha münasib bildi.

Böyük ədibin redaktorluğu ilə birinci sayı 7 (20) aprel 1906-cı ildə Tiflis şəhərində nəşr olunan məşhur «Molla Nəsrəddin» jurnalı Qafqaz xalqlarının, geniş mənada müsəlman Şərfinin, xüsusən Azərbaycanın milli oyanışı və dirçəlişində mühüm rol oynamışdır. «Molla Nəsrəddin» jurnalı satirik ədəbiyyatın və mətbuatın inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

XX əsrin əvvəllərindən etibarən C.Məmmədquluzadə bədii yaradıcılıqla ardıcıl məşğul olmuşdur. Qüdrətli yazıçının «Usta Zeynal» (1905), «Dəllək» (1906), «İranda hürriyyət» (1906), «Qurbanəli bəy» (1906), «Quzu» (1914), «Nigarançılıq» (1916), «Konsulun arvadı» (1918) və s. hekayələri onu kiçik janrın böyük ustası kimi tanıtmışdır.

Ədibin teatr və dramaturgiya sahəsindəki fəaliyyəti də ona geniş şöhrət qazandırmışdır. Xüsusən, məşhur «Ölülər» tragikomediyasının yazılması (1909) və Bakıda uğurla tamaşaya qoyulması (1916) onun ədəbi şöhrətini artırmışdır.

«Kamança» (1920) və «Anamın kitabı» (1920) pyesləri ilə o, Azərbaycan dramaturgiyasını zənginləşdirmişdir.

C.Məmmədquluzadə 1920-ci ilin sentyabr ayından 1921-ci ilin may ayınadək Cənubi Azərbaycanın Təbriz şəhərində yaşayıb fəaliyyət göstərmişdir. Burada çətin şəraitdə «Molla Nəsrəddin» curnalının səkkiz sayının nəşr edilməsi böyük əks-səda doğurmuşdur. «Ölülər» əsəri 1 may 1921-ci ildə Təbriz səhnəsində uğurla göstərilmişdir. Nəticədə Cənubi Azərbaycanda realist-satirik ədəbiyyat və mətbuat inkişaf etmiş, karikatura sənətinin meydanı genişlənmişdir.

1922-ci ildə "Molla Nəsrəddin" in nəşrinin burada davam etdirmişdir. "Yeni yol" qəzetinin redaktoru, Ümumittifaq Mərkəzi Yeni Əlifba Komitəsinin üzvü, Bakı Tənqid-Təbliğ Teatrının təşkilatçılarından olmuş, "Maarif və mədəniyyət", "Yeni kənd", "Şərq qadını" (indiki "Azərbaycan qadını") və s. mətbuat orqanlarında fəaliyyət göstərmişdir.

Bununla belə, yeni cəmiyyətə bəslənilən ümid və inam dövrü uzun sürməmişdir. C.Məmmədquluzadə 1928-ci ildən sonrakı mərhələdə sovet cəmiyyətinin sərt ideoloji tələbləri ilə, təzyiqlərlə üz-üzə gəlmiş, mənəvi terrora məruz qalmışdır. Belə ki, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 9 aprel 1929-cu il tarixli plenumunda «din əleyhinə oxunaqlı, kütləvi, ucuz curnal kimi yenidən təşkil etmək» adı altında «Molla Nəsrəddin» curnalını Mübariz Allahsızlar İttifaqının orqanına çevirmək haqqında qəbul edilmiş qərar Baş redaktoru dərinlən sarsıtmışdır. Bunun ardınca dövrü mətbuatda Mirzə Cəlilə qarşı böhtan kompaniyası təşkil edilmiş, o, «milli xırda burcua ədəbiyyatı nümayəndəsi», «cığırdaş», «Azərbaycan dilini korlayan yazıçı» kimi damğalanmışdır. «Molla Nəsrəddin» curnalının «şəkil, bədii, ictimai cəhətdən üzlü-astarlı dəyişdirilməsi» tələbi irəli sürülmüşdür.

Azərbaycan SSR Baş Mətbuat İdarəsinin 1931-ci ildə rəsmi təşkilatlara göndərdiyi məlumatda Cəlil Məmmədquluzadə və redaksiyanın digər əməkdaşları

«siyasi cəhətdən geri qalmış, bisavad və siyasətlə maraqlanmayan adamlar» adlandırılmışlar. Bütün bunların nəticəsində C.Məmmədquluzadə 1931-ci ildə «Molla Nəsrəddin» curnalının baş redaktorluğu vəzifəsindən imtina etmişdir. Ömrünün son dövründə soyuq qış günlərində onun əlyazmalarını sobaya ataraq yandırması keçirdiyi dərin sarsıntıların, mövcud quruluşa etirazın ifadəsi idi.

Belə çətin, mürəkkəb vəziyyətə baxmayaraq, C.Məmmədquluzadə sovet dövründə «Danabaş kəndinin məktəbi» pyesini, «Lənət», «Oyunbazlar» səhnəciklərini (1921), «Dəli yığıncağı» (1926), «Yığıncaq» (1929), «Ər» (1930) tragikomediyalarını yazıb tamamlamışdır.

C.Məmmədquluzadə «Şərq fakültəsi», «Taxıl həkimi», «Hamballar», «Şeir bülbülləri», «İki ər», «Zırrama», «Şəhər və kənd», «Qoşa balınc», «Bəlkə də qaytardılar» və s. hekayələrini də sovet dövründə qələmə almışdır. Yazıçının hekayələri 1927-ci ildə çap olunmuş «Bəlkə də qaytardılar» adlı kitabına toplanmışdır. Azərbaycan xatirə ədəbiyyatının şah əsəri olan «Xatiratım» memuarı (1926) da bu mərhələnin məhsuludur.

Cəlil Məmmədquluzadə 4 yanvar 1932-ci ildə Bakı şəhərində vəfat etmiş, Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur. Ədibin adı respublikamızda əbədiləşdirilmişdir. Bakı, Naxçıvan və Cəlilabadda heykəlləri ucaldılmışdır. Əsərləri kütləvi tiracla nəşr olunmuşdur. Anadan olmasının 100 və 125 illik yubileyləri Azərbaycanda dövlət səviyyəsində təntənə ilə qeyd edilmişdir.

Haqqında çəkilən film

Cəlil Məmmədquluzadə (film, 1966)

Əsərləri üzrə çəkilən filmlər

Poçt qutusu (film, 1967)

Quzu (film, 1967)

Qəm pəncərəsi (film, 1986)
Pirverdinin xoruzu (film, 1987)
Qurbanəli bəy (film, 1989)
O dünyadan salam (film, 1991)
Lal (film, 1992)
Anamın kitabı (film, 1994)
Nigarançılıq (film, 1998)
Lal (film, 2003)
Oyun (film, 2003)
Sirkə (film, 2003)
Kefsiz (film, 2003)

Dram əsərləri:

Anamın kitabı	Kişmiş oyunu
Çay dəstgahı	Lal
Danabaş kəndinin məktəbi	Ölülər
Dəli yığıncağı	Yığıncaq
Kamança	

Nəsr əsərləri

Atlar dayandı	Danabaş kəndinin əhvalatları
Baqqal Məşədi Rəhim	Dəllək
Buz	Hamballar
Bəlkə də qaytardılar	Xanın təsbehi
Danabaş kəndinin məktəbi	İki alma

Felyetonlar

Abirin və kilab

Dəllək

Abunə dəftərimiz açıldı

Aşına sədəsi

Axund ilə keşişin vəzi

Azərbaycan padşahları

Ana dili

Babilər

Ana dili

Bakı dəryası

Anam-bacım

Cəlil Məmmədquluzadənin Ev Muzeyi — Böyük Azərbaycan ədibi və publisisti Cəlil Məmmədquluzadənin 1920-1932-ci illərdə yaşayıb yaratdığı mənzildə yaradılmış ev muzeyidir. Muzey Azərbaycan Respublikası hökumətinin 1978-ci ildə verdiyi qərarla Bakı şəhəri, Süleyman Tağızadə küçəsi (köhnə Poçt küçəsi), 56 ünvanında yerləşən

evdə yaradılmış, 1994 – cü il, 28 dekabrda C. Məmmədquluzadənin anadan olmasının 125 illiyi ərəfəsində açılmışdır. Açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının prezidenti Ümümmilli Lider Heydər Əliyev iştirak etmiş və nitq söyləmişdir.

Cəlil Məmmədquluzadənin ev muzeyi qarşısında xatirə lövhəsi

Muzeydə C. Məmmədquluzadə və digər molla-nəsrəddinçilərin həyat və fəaliyyətini əks etdirən 3000-ə yaxın eksponat toplanmışdır. Onların 500 - ə yaxını muzeyin ekspozisiyasında nümayiş etdirilir.

Ekspozisiya beş otaqda (ümumi sahəsi 185 m²) yerləşir. Muzeydə ədibin uşaqlıq, gənclik və təhsil illərini, məktəbdarlıq fəaliyyətini, ilk yaradıcılıq addımlarını və mühitini, onun ilk jurnalistik və ədəbi fəaliyyətini əks etdirən eksponatlar nümayiş etdirilir. Ədibin iş otağı, "Molla Nəsrəddin" jurnalının redaksiyası – xatirə otağında isə C. Məmmədquluzadənin həyat və fəaliyyətinin 1922-

1932-ci illər dövrünü əks etdirən, habelə yaradıcılığının tədqiqi ilə bağlı materiallar toplanmışdır. Burada ədibin əsərlərinin dünyada yayılma arealını əks etdirən xəritə də tərtib olunmuşdur.

BİBLİOQRAFIYA

Əsərləri

1. Məmmədquluzadə, Cəlil. Əsərləri : 4 cildə / C. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli; red. V. Məmmədov.- I cild: Nəsr, dram əsərləri, satirik şeirlər, tərcümələr. - Bakı : Öndər nəşriyyat, 2004. - 664 s.

Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Cəlil Məmmədquluzadənin əsərlərinin birinci cildinə

ədəbin nəsr, dram əsərləri, şeirləri və tərcümələri daxil edilmişdir. Cilddə 3 dram əsəri, 16 satirik seir və 2 tərcümə nümunəsi ilk dəfə oxuculara təqdim olunur.

2. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Quzu: [hekayələr] / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. S. Nuruqızı. - Bakı : Aspoliqraf, 2010. - 28 s.

3. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Seçilmiş əsərləri / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli ; red. Dilsuz. - Bakı : Çinar-Çap, 2003. - 472 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin yaradıcısı Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) nəsr əsərləri, dramları və publisistikasından nümunələr toplanmışdır.

4. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Seçilmiş əsərləri / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli ; red. Dilsuz. - Bakı : Çinar-Çap, 2003. - 472 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin yaradıcısı Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) nəsr əsərləri, dramları və publisistikasından nümunələr toplanmışdır.

5. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Seçilmiş əsərləri / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli ; red. Dilsuz. - Bakı : Çinar-Çap, 2003. - 472 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin yaradıcısı Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) nəsr əsərləri, dramları və publisistikasından nümunələr toplanmışdır.

6. Mirzə Cəlil və Məmmədquluzadələr : məktublaşma / tərt. İ. Həbibbəyli ; red. Dilsuz. - Bakı : Çinar-Çap, 2003. - 240 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı və ictimai xadimi Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) və ədibin ailə üzvlərinin məktubları, habelə onlara yazılmış məktublar toplanmışdır.

7. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu Əsərləri: 4 cildə / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli; red.V. Məmmədov.

III cild: Felyetonlar və məqalələr. - Bakı : Öndər nəşriyyat, 2004. - 480 s. Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Cəlil Məmmədquluzadənin əsərlərinin üçüncü cildinə qüdrətli yazıçının 1917-1931-ci illərdə çap olunmuş publisistikası daxildir.

8. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Cümhuriyyət / C. H. Məmmədquluzadə; red. V. Məmmədov. - Naxçıvan: Qeyrət, 2002. - 204 s.

Kitabda yazıçının Azərbaycanın oyanışı, istiqlalı və dirçəlişi, habelə milli-mənəvi özünüdərk məsələlərinə həsr olunmuş əsərləri toplanmışdır.

9. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu Seçilmiş əsərləri: 2 cildə / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli; red. V. Məmmədov.

II cild. - Naxçıvan: Əcəmi NPB, 2009. - 496 s. Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin görkəmli Azərbaycan yazıçısı Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 140 illiyi haqqında 2009-cu il 6 fevral tarixli Sərəncamına əsasən nəşr edilib.

Kitabda Cəlil Məmmədquluzadənin bədii-publisistik yaradıcılığının proqramı olan "Sizi deyib gəlmişəm" məqaləsindən başqa bütün əsərlər - 3 pyes, 195 satirik

publisistika nümunəsi, 2 tərcümə, 21 şeir, 43 məqalə, böyük ədibin yazdığı bir neçə məktub və ona yazılmış məktublar oxuculara təqdim olunur.

10. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Danabaş kəndinin əhvalatları / C. H. Məmmədquluzadə ; red. F. Şirinova. - Bakı : Turan, 2001. - 104 s.

1894-cü ildə-yazıçının doğulub boya-başa çatdığı Nehrəm kəndində müəllimlik etdiyi müddətdə qələmə aldığı bu əsərdə XIX əsrin sonları üçün səciyyəvi olan kənd həyatının özünəməxsus xüsusiyyətləri sadə və yumşaq satıra ilə ifşa edilmişdir.

11. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Seçilmiş əsərləri / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. İ. Ə. Həbibbəyli ; red. Dilsuz. - Bakı : Çinar-çap, 2003. - 472 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin yaradıcısı Cəlil Məmmədquluzadənin (1869-1932) nəsr əsərləri, dramları və publisistikasından nümunələr toplanmışdır

12. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Povest və hekayələri : 5 kitabda / C. H. Məmmədquluzadə ; brayl üzrə red. F. Ş. Hacıyev ; Azərbaycan Gözdən Əlillər Cəmiyyəti.

I kitab. - "Çaşıoğlu" nəşriyyatının 2004-cü il Cəlil Məmmədquluzadə "Seçilmiş əsərləri" nəşrindən çapa hazırlanmışdır. - Bakı : Brayl Nəşrləri İnformasiya Resurs Mərkəzi MMC, 2011. - 156 s.

13. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu Povest və hekayələri : 5 kitabda / C. H. Məmmədquluzadə ; brayl üzrə red. F. Ş. Hacıyev ; Azərbaycan Gözdən Əlillər Cəmiyyəti.

II kitab. - "Çaşıoğlu" nəşriyyatının 2004-cü il Cəlil Məmmədquluzadə "Seçilmiş əsərləri" nəşrindən çapa hazırlanmışdır. - Bakı : Brayl Nəşrləri İnformasiya Resurs Mərkəzi MMC, 2011. - 154 s.

14. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Hekayələr / C. H. Məmmədquluzadə. - Bakı : Azərnəşr, 1937. - 108 s.

C.Məmmədquluzadənin «Poçt qutusu», «Usta Zeynal», «İranda hürriyyət», «Qurbanəli bəy» kimi hekayələri, məşhur «Ölülər» komediyası Azərbaycan realizmi və satirası tarixində şərəfli yer tutur. Bu kitabda bir neçə hekayə çap olunmuşdur.

15. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Dəli yığıncağı / C. H. Məmmədquluzadə ; məsul bur. H. Səmədzadə. - Bakı : Azərnəşr, 1938. - 127 s.

16. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Poçta qutusu / C. H. Məmmədquluzadə ; rəs. P. Qrılöv. - Bakı : Azərnəşr, 1939. - 20 s. : il.

17. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932) Əsərləri / C. H. Məmmədquluzadə. - Bakı : Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, 1947 - .

III cild, Birinci hissə / Azərbaycan SSRİ Elmlər Akademiyası. Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu; tərt.ed.: H. Səmədzadə, M. Əziz ; red. MirCəlal. - Bakı : Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, 1947. - 514 s.

Kitaba Cəlil Məmmədquluzadənin müxtəlif janrlarda yazılmış əsərləri daxil edilmişdir

18. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Poçt qutusu / C. H. Məmmədquluzadə ; red. Ə. Əhmədova. - Bakı : AzərUşaq GənçNəşr, 1958. - 52 s.

19. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Buz / C. H. Məmmədquluzadə. - Bakı : AzərUşaq GənçNəşr, 1943. - 15 s.

20. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu (Molla Nəsrəddin ; 1869-1932). Hekayələr / C. H. Məmmədquluzadə ; red. Y. Məmmədov ; rəs. F. Quliyev. - Bakı : Gənclik, 1969. - 76 s.

21. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Anamın kitabı : drama, dörd məclisdə / C. Məmmədquluzadə ; red. Ş. Sadiq ; tex. red. B. Ələkbərov. - Bakı : Hədəf Nəşrləri, 2014. - 126 s.

22. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Seçmə hekayələr: Hekayələr / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. ed. E. Astanbəyli ; rəs. E. Cabarov. - Bakı: Altun Kitab, 2015. - 224 s.

Kitabda görkəmli Azərbaycan yazıçısı Cəlil Məmmədquluzadənin ən məşhur hekayələri yeni təqdimatda oxucularının ixtiyarına verilir. Bu hekayələrdə XX əsrin əvvəllərindəki Azərbaycan cəmiyyətinin sosial - məişət problemləri əks olunur.

23. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Xatiratım / C. H. Məmmədquluzadə; lay.rəhb. Ş. K. Sadiq ; ön söz İ. Ə. Həbibbəyli ; red. A. Turan ; nəşir M. F. Fərziyev ; mətn R. Yerfi ; dizayn T. Fərzi. - Bakı : "XAN" nəşriyyatı, 2014. - 152 s.

“XAN” Xatirə Ədəbiyyatı silsiləsindən V kitab. “Xatiratım” memuarının dili və üslubu da “Danabaş kəndinin əhvalatları”nın təhkiyəsi ilə eynidir. Bu əsər qiymətli memuar ədəbiyyat nümunəsi olmaqdan başqa, həm də cəlbedici, düşündürücü, ibrətamiz, oxunaqlı orijinal bir nəsr əsəri təəssüratı yaradır. Heç tərəddüd etmədən “Xatiratım” memuarını Azərbaycan sənədli nəsrinin ən mükəmməl nümunələrindən biri kimi qəbul etmək olar.

24. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Quzu: [hekayələr] / C. H. Məmmədquluzadə ; tərt. S. Nuruqızı. - Bakı : Aspoliqraf, 2010. - 28 s.

25. Məmmədquluzadə, Cəlil Hüseynqulu oğlu. Yüz ilin kitabı / C. H. Məmmədquluzadə, O. Fikrətoğlu ; red.: F. Sadıq, E. İsgəndərzadə ; "Vektor" Beynəlxalq Elm Mərkəzi. - Bakı : Vektor Nəşrlər Evi, 2006. - 296 s.

Bu kitaba Mirzə Cəlilin dünyaca məşhur felyetonlarından nümunələr toplanıb. Eləcə də, Orxan Fikrətoğlunun da qəzetlərdə dərc olunmuş publisist yazılarının bir qismi yığılıb. "Yüz ilin kitabı" - yüz ilin salnaməsidir.

Cəlil Məmmədquluzadə haqqında kitablar

Həbibbəyli, İsa Əkbər oğlu. Cəlil Məmmədquluzadə : mühiti və müasirləri: monoqrafiya / İ. Ə. Həbibbəyli ; elmi red. Y. İ. Axundlu. - Təkmilləşdirilmiş II nəşri. - Naxçıvan : Əcəmi NPB, 2009. - 424 s.

Kitabda görkəmli demokrat yazıçını əhatə edən ədəbi-ictimai mühitin xarakterindən və ədibin maarifçi, mollaəsrəddinçi, füyuzatçı müasirlərindən bəhs olunur. Əsərdə zəngin arxiv sənədləri və dövrü mətbuat materialları əsasında Azərbaycan bədii fikrinin, maarifçilik hərəkatının XIX əsrin ikinci yarısından XX əsrin 30-cu illərinə qədərki dövrünün dolğun mənzərəsi canlandırılır.

Həbibbəyli, İsa Əkbər oğlu.

Cəlil Məmmədquluzadə : tanıtma kitabı / İ. Ə. Həbibbəyli ; elmi red. İ. Cəfərli = Jalil Mammadguluzadah : the Book of Introduction / I. A. Habibbeyli ; ed. G. Guliyeva = Djalil Mammedgoulouzadé : livre de présentation / I. A. Habibbeyli ; réd.

A. Mammadova = Джалил Мамедкулизаде : книга ознакомления / И. А. Габиббейли ; науч. ред. Г. Гурбанлы. - Нахçıvan : Әсәми NPB, 2009. - 170 s. : foto ; 24,5 sm. - Azərbaycan, ingilis, fransız və rus dillərində.

Azərbaycan nəsrı antologiyası : 5 cilddə / tərt. Z. Ş. Əsgərli ; bur. məsul Ə. Gülləliyev.

I cild : XIX əsr / A. A. Bakıxanov [et al.]. - Bakı : Şərq-Qərb, 2006. - 312 s. Kitab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunub.

Kitabda XIX əsr Azərbaycan nəsrinin nümayəndələrindən Abbasqulu ağa Bakıxanov, İsmayıl bəy Qutqaşınlı, Mirzə Fətəli Axundzadə, Cəlil Məmmədquluzadə, Nəriman Nərimanov və Sultanməcid Qənizadənin nəsr əsərlərindən nümunələr verilmişdir.

XIX-XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı : 3 cilddə: dərs vəsaiti / ön sözün müə. T. Ə. Əhmədov; tərt.: S. A. Əhmədova, T. Ə. Əhmədov.
III cild : Dramaturgiya / M. F. Axundzadə [et al.]. - Bakı: Nurlar NPM, 2014. - 752 s.

Azərbaycan mətbuat tarixi antologiyası / red. heyəti: Ə. Həsənov, V. Səfərli, Ə. Ə. Amaşov, tərt., elmi red.: Ş. Q. Vəliyev, N. Q. Yaqublu. I cild. - Bakı : Elm və Təhsil, 2010. - 440 s.

Kitabda Azərbaycan mətbuatı və jurnalistikasının inkişafı tarixini və onun elmi-nəzəri prinsiplərini əks etdirən materiallar toplanıb.

Qasımlı, Ramiz Asəf oğlu. Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığında "kiçik" adam obrazlarının ictimai-bədii funksiyası : monoqrafiya / R. A. Qasımlı ; ön sözün

müə. İ. Ə. Həbibbəyli ; elmi red. Ə. A. Quliyev ; AMEA Naxçıvan bölməsi
İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutu. - Bakı : Elm və Təhsil, 2012. - 216 s.

Tağıyeva, Xəyalə Nəriman qızı. Cəlil Məmmədquluzadənin dram əsərlərində
monoloq və dialoqlar : monoqrafiya / X. N. Tağıyeva ; rəy. T. M. Mütəllimov. - Bakı
: Şirvanəşr, 2011. - 64 s.

Həbibbəyli, İsa Əkbər oğlu. Cəlil Məmmədquluzadə : biblioqrafiya / İ. Ə.
Həbibbəyli ; elmi red. İ. Cəfərli ; red. V. Məmmədov. - Bakı : Elm, 2005. - 160 s.

Əlimirzəyev, Xəlid Əlimirzə oğlu. Dahi sənətkar, böyük vətəndaş
C. Məmmədquluzadənin həyatı, dövrü, mühiti, ədəbi-ictimai fəaliyyəti: monoqrafiya /
X. Ə. Əlimirzəyev ; red.: T. M. Mütəllimov, F. Davud qızı. - Bakı : Elm və Təhsil,
2010. - 684 s.

Həbibbəyli, İsa Əkbər oğlu. Cəlil Məmmədquluzadə : mühiti və müasirləri:
monoqrafiya / İ. Ə. Həbibbəyli ; elmi red. Y. İ. Axundlu. - Təkmilləşdirilmiş II nəşri.
- Naxçıvan : Əcəmi NPB, 2009. - 424 s.

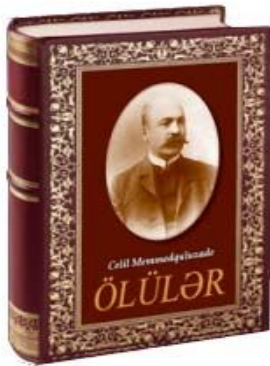
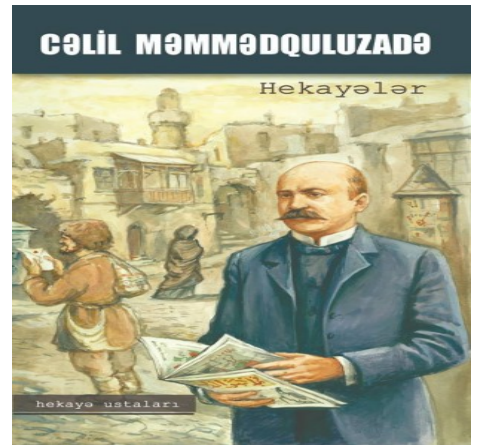
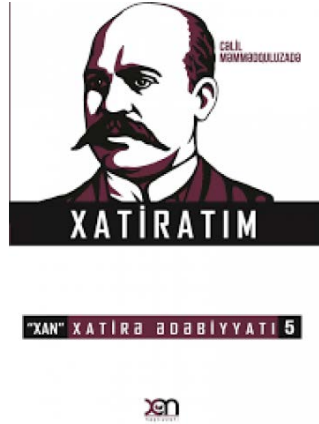
Məmmədli, Qulam Məmməd oğlu. Molla Nəsrəddin : salnamə / Q. M.
Məmmədli ; ön sözün müə., tərt. İ. Ə. Həbibbəyli, red. İ. M. Hacıyev. - Naxçıvan :
Əcəmi NPB, 2009. - 518 s.

Şərif, Əziz. "Molla Nəsrəddin" necə yarandı : monoqrafiya / Ə. Şərif ; ön
sözün müə., tərt. İ. Həbibbəyli. - Naxçıvan : Əcəmi NPB, 2009. - 384 s.

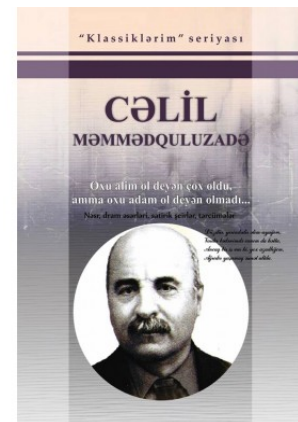
Mehmetkuluzade,Hamide. Azərbaycan'da yenilikçi bir öncü: Celil Mehmetkuluzade : hatıralar / H. Mehmetkuluzade ; tert. F. Özkan. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2002. - 204,[2] s.

Habibbeyli, Isa Akber oğlu. The Great Thinker of Azerbaijan Jalil Mammadguluzadah / I. A. Habibbeyli ; urdu trans. N. Rafique ; ed. S. Muhammad Ali. - Islamabad : Leaf Publications, 2004. - 263 s. : il. - urdu dillində.

CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏNİN KITABLARININ SƏRGISI

cirtdan.tv

İSTİFADƏ EDİLƏN MƏNBƏLƏR

1. www.ryl.az
2. Naxçıvanın görkəmli şəxsiyyətləri – Cəlil Məmmədquluzadə
3. President.Az (17.01.2019). "Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı" (az).
4. http://shexsiyyetler.nakhchivan.az/c_memmedquluzade.html
5. [https://az.wikipedia.org/wiki/C%C9%99lil_M%C9%99mm%C9%99d%C9%99quluzad%C9%99nin_ev-muzeyi_\(Bak%C4%B1\)](https://az.wikipedia.org/wiki/C%C9%99lil_M%C9%99mm%C9%99d%C9%99quluzad%C9%99nin_ev-muzeyi_(Bak%C4%B1))
6. <https://celilmemmedquluzade.wordpress.com/h%C9%99yati/>
7. www.anl.az
8. e-kitab.nakhchivan.az

Tərtibçi : Metodika v  bibliografiya  ob sinin ba 
bibliografi
Rəhimova Sevda

Ünvan: Az 1065, Yasamal rayonu, Bakı  h ri N.Nərimanov
k  ., 203

E-mail: ryl.az@mail.ru URL: www.ryl.az

 laq  telefonları: (+994 012) 538 02 47 538 54 57 538 93 54

